

Akt u žitu – ulje na platnu

Kontrast između mekoće tijela i suzdržane hladnoće prostora stvara suptilnu emocionalnu napetost. Figura je oblikovana s nježnošću i mjerom, odiše ranjivošću, ali i tihom postojanošću te povezuje tjelesno i duhovno, smještajući senzualnost u kontemplativni, gotovo mitski pejzaž.

Portret Tina Ujevića – bronca

Pojedini bridovi Ujevićevog lica oštro se sukobljuju, dok su detalji poput nabora i podočnjaka oblikovani posve realistički. U izrazu nema suvišnog patosa – Vukušić ostaje svjedok Tinova umora i rezignacije, s iskrenim i dostojanstvenim pristupom.

Životopis

Životopis hrvatskog umjetnika i iseljenika Ivana Vukušića vodi nas od njegovog rođenja u malom mjestu Živi bunari kod Jablanca na moru, 18. prosinca 1922. godine, do velikih evropskih gradova: Beča, Pariza, Rima i Dusseldorfa u kojima je živio i stvarao svoja umjetnička djela.

U mnogim selidbama u Velebitskom podgorju, od Novog Vinodolskog, Sušaka te povijesnog grada Senja, Ivan sa svojim roditeljima po dolasku Talijana 1941., seli u Zagreb gdje pohađa Gimnaziju.

Godine 1946. upisuje Strojarski fakultet i nakon studija prihvća posao pedagoga, i to kao nastavnik matematike. Ubrzo se ženi Slavicom, a 1950. započinje njegovo bavljenje kiparstvom, čežnjom još iz mladenačkih dana. Ta je čežnja za kreativnošću, pjesništvom i oblikovanjem stvarnosti bila toliko jaka da 1952. napušta poziv nastavnika te kreće izrađivati prve kiparske radove. To su portreti Vinka Kolara i Nikole Matanića.

Godine 1954. njegov kiparski talent dolazi do punog izražaja kada stvara prekrasan portret pjesnika Frane Alfirevića, jedan od ponajboljih portreta hrvatskog kiparstva. U javnosti i u svijetu umjetnosti pojavljuje se novi autor – **Ivan Vukušić**.

Tijekom sljedećih godina stvara petnaestak izvanrednih portreta, s time da 1955. izrađuje lik pjesnika Tina Ujevića, koji je dolazio u njegov zagrebački atelje, a vidjevši jednog dana svoje brončano poprsje oduševljeno je uskliknuo: *Ja se prepoznajem!* Ta je skulptura dugo vremena krasila prostor među knjigama Antikvarijata na Zrinjevcu u Zagrebu, dok je druga skulptura Tina Ujevića bila postavljena ispred Osnovne škole *Tin Ujević* u Krivodolu. Godine 1957. stvara brončano poprsje dr. Ivana Ribara koje je izloženo pred njegovom rodnom kućom u Vukmaniću.

Ivan Vukušić nije pohađao Akademiju likovnih umjetnika, ali je imao jedan prirodan osjećaj za volumen, dimenziju i portret.

Ivan Meštrović osobno je u svom pismu iz Amerike, 1958. godine o kiparskom talentu Ivana Vukušića kazao: *Ništa ne mari što nije akademski kipar, jer naslovi i svjedodžbe nemaju*

stvarne vrijednosti, nego samo ono što se uradi.

S osjećajem za monumentalnost 1957. izrađuje brončanu kompoziciju, veliki spomenik tri mornara *Na vječnoj straži* koji svojim tijelima, poput snažnih uskoka, stoje i gledaju u more. Spomenik je postavljen 1958. godine u Senju.

Iste godine Ivan Vukušić odlazi u Beč na studijsko putovanje, zatim nastavlja u Pariz, pa u Rim gdje stvara daljnje dvije godine. U Hrvatsku se vraća 1961. te izrađuje prekrasan spomenik – brončanu figuralnu kompoziciju *Pieta* koja je postavljena u Jablancu na moru.

A Ivan Vukušić i nadalje radi te stvara portrete Nikole Tesle, dr. Jonke, Augusta Šenoe, violinista Zlatka Balokovića izložene na izložbi u konzulatu u New Yorku.

Godine 1967. napušta domovinu i ponovo odlazi u inozemstvo, ovog puta s obitelji – suprugom i dva sina, i to u Njemačku, u Düsseldorf. Ondje upoznaje profesora s Akademije – F. Mackatanza i akademskog kipara E. W. Ockhardta te počinje slikati radove u ulju, pod utjecajem umjetničkog pravca Blaue Raiter i umjetnika E. L. Kirchnera. Ivan je naslikao portret poznatog njemačkog književnika Hermana Hessea, ulja *Djevojka s gitarom* i *Jahačica* te mnoge druge, ali i oko tisuću akvarela kristalno jasnih boja.

Ivan Vukušić izlaže u galerijama u Düsseldorf, u konzulatu u Bonnu i na brojnim drugim izložbama.

U posljednjim godinama života posjećuje domovinu i zagrebačke prijatelje. Međutim, 26. travnja 1981. godine, podliježe oboljenju pluća. Sahranjen je na zagrebačkom groblju Miroševac.

Ivan Vukušić, umjetnik i čovjek humanog opredjeljenja ostavio je za sobom umjetničke radove koje hrvatska javnost i danas može vidjeti na izložbama koje organiziraju njegov sin Goran, koji je poput oca umjetnik, i unuka Ivana Kleinertz-Vukušić, mragistra kazališta i filmskih studija.

Prošle godine, umjetnički radovi Ivana Vukušića mogli su se vidjeti na izložbi u Jablancu, u Hotelu *Kul IN Ablana* i na izložbi u organizacije Sisačke biskupije.

Ove godine umjetnički radovi Ivana Vukušića moći će se vidjeti na izložbama u Muzeju grada Rijeke – Palači Šćerane, u *Kuli* Lovran, Gradskom muzeju Senj, Galeriji *Decumanus* u Krku te u Zagrebu.

Ivan Vukušić (1922. – 1981.)

(Mala) Retrospektiva Kr. Galerija Decumanus 23.10. – 12. II. 2026.

Stabla vrba – ulje na platnu

Iz mirne površine jezera izrastaju stabla, njihova debla odražavaju se u vodi u tihom razgovoru s prirodom. Kompozicija je pročišćena, gotovo meditativna, s naglaskom na ravnotežu i suživot elemenata. Sve odiše jednostavnošću, ali i dubokom prisutnošću.

Pokrovitelji:

Ministarstvo kulture i medija RH
Primorsko-goranska županija
Grad Krk

Inicijator izložbenog projekta:
Kulinarski Institut Kul IN

Organizator:

Centar za kulturu Grada Krka
Galija 36, 51500 Krk, Hrvatska
kultura@gradkrk.net
www.kulturakrk.net

Recenzija:

Božena Kličinović

Grafička priprema:

LURI DESIGN

Izdavač:

Centar za kulturu Grada Krka

Tisak:

Kerschhoffset d.o.o. Zagreb

Za izdavača/grafički urednik:

Igor Gržetić

Naklada:

100 primjeraka

Ivan Vukušić – o radovima i izložbi

Za Ivana Vukušića može se reći da je bio svedostižan jer je za života bio mnogostruko prisutan u cjelokupnom životu Zagreba. Čovjek humanog opredjeljenja i duboke povezanosti sa svojim vremenom bio je kao nit mnogih duhovnih podsticaja – korelat akutnih događanja 50-tih godina, akter značajnih debata o životu i umjetnosti predvođenih od značajnih imena kao što su Tin Ujević, Vjekoslav Majer, Dragutin Tadijanović, Cata Dujšin Ribar, Sime Balen, Frano Alfirević i drugi, čija je mišljenja prihvaćao kao odlučnu konstituantu svog osjećanja svijeta i čovjeka.

O njegovom bogatom životu mogla bi se napisati neiscrpna studija, a iz njegove privatne korespondencije – koju danas čuva njegov sin Goran, koji je, jednako kao i njegov otac, kao umjetnik bolje poznat u Njemačkoj nego u nas – razaznajemo postulate Vukušićeva življenja i sve one diskretne pojedinosti koje su se utkale u njegovu umjetnost.

Svi kontakti Vukušića zabilježeni su u tim pismima – događaji, dodiri i ta poznanstva s umjetnicima, diplomatima, književnicima; vezivno su tkivo i simbolika mnogih tema – fascinantna su nit bezbrojnih prizora i blistavih portreta – neprekidan su refren one naglašene prolaznosti na njegovim uljima i akvarelima.

Fiksno stajalište Vukušićeve cjelokupne vizije i prema umjetnosti i prema životu uopće jest ovisnost vlastite sudbine o sudbini drugih, od strukture cjelokupnih međuljudskih odnosa. Taj je začudni pogled za Vukušića više značio od prikraćene prakse u kiparenju i slikanju, jer bio je punovrijedan doseg spoznaji. Ta će spoznaja naći mjesto u njegovoj umjetnosti u vidu pojedinih portreta visoke razine. Bio je punomoćan da ih gradi, jer je osluškivao i gledao oduvijek – *Ništa ne vidimo prvi put kad se poslužimo samo svojim očima, jer se u prvim trenucima gledanja podvrgavamo samo mnoštvu smušenih osjeta koji se razmršuju tek vremenom i stalnim razmišljanjem o onome što se u nama zbiva; i da nas samo iskustvo uči uspoređivati osjete s njihovim uzrocima...* Diderot, Pismo o slijepcima na uporabu vidovitima.

Vukušić je, inače, u svojoj ranoj mladosti stajao između dvije paradoksalne želje: da po nakani oca bude strojar, a po svojoj umjetnik ili pjesnik – proces zatamljivanja njegove vlastite želje da tu svoju zdvojnost umjetnički oblikuje dugotrajan je i zamršen. Alternativa ovom procesu je svijet literature i dugih razgovora o čovjekovoj egzistenciji i umjetnosti s brojnim prijateljima. Ti su mu razgovori otvarali vidike u neizmjernost, u njegovu duhu palili blistave vatromete, a u svojoj potrazi za isposvjestnim izričajem svoje intime i čestim agonijama poradi napetih osjetila za spoznajom bio je nakon njih bistra duha i manje osamljen.

Rođen je 1922. u živim Bunarima kod Jablanca kraj Senja, ali živio je na relaciji velikih gradova – Zagreb, Rim, Firenca, Beč, Pariz, Düsseldorf, Zagreb – u vječnoj opasnosti da postane alijenirano biće. No, da li u onoj obrani od golog krša svog zavičaja smještenog u oštroj podneblju Velebitskog podgorja, te od onog ledenog mira što tamo vlada zbog mitskog porijekla antičke Senije (nekadašnje cvatuće središte i luka područja Japudije i Liburnije), ili kroz svoj poziv matematičara i pedagoga, Vukušiću je bila bliska racionalna slika svijeta prije negoli se počeo ozbiljno baviti kiparstvom, a odmah zatim intenzivno i slikarstvom. Tih nekoliko godina sabranosti koje traju do njegove 30. godine za Vukušića znači razdoblje materijalnog utvrđivanja prostora i vremena. Bavi se dijagramima, nadvladava svaku metafizičku pojavnost, vizualne fenomene pretvara u matematičku topologiju pojmova. Koliko je morao biti pokoran pa da sve one urbane znake i elemente stvarne ikonografije gradskog pejzaža usmjeri k analizi brojčanih sistema. Bile su to definicije nekih izvanjskih, preciznih odnosa prostora i svijeta mimo svih iluzija. A Vukušić je u biti bio i misaon i senzibilan – pripadao je onim umjetnicima koji su po svojoj konstelaciji ostvarili u sebi uzbudljivu sintezu

znanosti, tehnike i umjetnosti. Zbog toga je uvijek nagovještavao mogućnost da kartezijanskoj slici svijeta, mjerenoj aksiomom, doda osjećaj i strast, da tu sliku imaginarno produži, da joj doda tonske gradacije, vibrantne linije brojnih akvarela i ulja i sve one organizirane ritmove njegovih skulpturalnih kompozicija.

Vukušić se u očima javnosti, ipak, iznenada pojavio u svijetu umjetnosti godine 1952. sa čudesnim portretom Frana Alfirevića, antologijskim djelom i možda najboljim portretom na području hrvatskog kiparstva poslijeratnog razdoblja. Portret neponovljivog lirika hrvatske poezije između dva rata djeluje u prvi mah skicozno, poput lika u zatalasaloj vodi, punog enigme, ali to je lik koji plijeni svojom zapitnošću i svojim smirajem, plijeni svojom skrivenom teksturom koja magijski širi fenomen gledanja. Taj fenomen oslikavanja složenosti fizionomije karakterističan je i za kasnije Vukušićeve portrete. Alfirević, pisac nostalgичnih putopisa, bizarnih eseja, produhovljenih prikaza, prevodilac Pirandella, Leopardija, Ungarettija, čovjek koji je bio *poput sjene*, i koji se *u nekom djetinjem zanosio ugušio krikom naranče* 2. veljače 1956. godine, u gostionici *Vis* u Zagrebu, uprizoren je ovdje kroz dinamiku nekog fluidnog poigravanja masa s duboko ponirućim prostorom u predjelu očnih šupljina. Time je naglašena vrijednost spuštenih vjeđa, postignuta psihička energija koja je, povećanom dimenzijom gornjeg dijela glave, dominantna, te izravno djeluje kao konceptualni znak kipareve vizije Alfirevića. Ovaj je portret nadahnua književnika Slobodana Markovića za esejistički napis o Alfireviću. Prema već poznatoj zbirci pjesama *Pijanci idu dijagonalno* mogao se Marković posuditi sličnom sintagmom nakon što je *otkrio* Vukušićev atelijer: kipari idu jer, u toku slijedećih godina Vukušić je stvorio petnaestak izvanrednih portreta, premda oni neće dostignuti razinu portreta Alfirevića ili Tina Ujevića.

Od 1952. do 1958. godine nastaju portreti Augusta Šenoe, Davora Jerkovića, Zlatka Balokovića, Zlatka Tomićića, Tina Ujevića, Ivana Ribara, i dr. Ni tada, a ni kasnije, izuzev nekolicine djela od ukupno tisuću akvarela, stotinjak ulja i više od sto skulptura, Vukušić nije bio opterećen fenomenom apstraktne umjetnosti. Premda je na svojim putovanjima upoznao sve evropske trendove, nijedan ne zagovara, iako prihvaća pojedina njihova načela. Vukušić nije htio omeđiti svoj osobeni likovni govor. Osim toga, svijet impresije bio mu je važniji od nekog tuđeg iskustva. Čini se da je pedesetih godina taj stav anakron, jer niti jedan od tih portreta nije nikad stigao na neku veliku izložbu.

Vukušić će provesti deset godina u Düsseldorfu (1966. – 1977.) i tek po povratku, 1977. njegova se brončana bista Tina Ujevića postavlja pred Osnovnu školu *Tin Ujević* u Krivodolu kod Imotskog. U Zagrebu ovaj portret već 30 godina dočekuje i zbunjuje nehajnim pogledom namjernika i ljubitelja bisera literarnih antikvarija, u poznatom Antikvarijatu na Zrinjevcu. Tamo, stiješnjen knjigama, na najvišoj polici dvostruko postoji – po svojoj uzročnosti i po važnosti – jer Vukušić ga je izdvojio i pridonio simbolizaciji jednog mita. Slično portretu Lole Ribara, i na portretu Tina oštro se sukobljuju pojedini bridovi što u prvi mah djeluje kao neumoljiva struktura izraza, dok su pojedine dionice na licu posve realističke – nabori na obrazu i duboki podočnjaci. No nema ničeg suvišnog, ničeg besciljnog u usmjeravanju k svečanom ili dostojanstvenom, jer Vukušić je već dugo, kao prijatelj Tina samo L'homme temoin umora i rezignacije velikog samotnika.

Godine 1958. u Senju je postavljena Vukušićeva kompozicija *Na vječnoj straži*. Nastala je 1957. u jednoj napuštenoj kovačnici u Trnju. Vukušić nije pohađao akademiju likovnih umjetnosti, ali je imao prirodan osjećaj za monumentalnost, za logiku akcionog kruga koji je najidealniji princip u sjedinjavanju nekoliko figura. Tako se izbjegava statičnost i dekorativnost pri izradi velikih spomenika rađenih po narudžbi. Zadana tematika opravdava i žestinu simbolike jednog drugog spomenika koji je pod nazivom *Pieta* postavljen 1961. godine u Jablancu.

Šezdesetih godina nastat će još desetak skulpturalnih skica. Neke su od njih nastale pod utjecajem Josipa Zadkina, s kojim je Vukušić svojevremeno, za boravka u Parizu, prijateljevao. Vukušić je, međutim, samo zakratko prihvatio Zadkinovu emfatičnu i monumentalnu plastičnost.

Likovni postupak Ivana Vukušića, dok je radio ulja i akvarele, ne pokazuje genetički razvoj, jer u sebi posjeduje određenu cjelovitost. U onom golemom prostoru, što ga je stvorila apstraktna umjetnost nakon pedesetih godina, Vukušić je najčešće težio jednom, naizgled, nemogućem kompromisu, poput umjetnika De Staela, jer je istovremeno težio da mu platno bude i figurativno i apstraktno. Žustro je Vukušić nanosio živu magmu svog plavog i smeđeg kolorita koji u širokim namazima prekriva platna, ispunjavao ih do kraja formata; nikad mu nije bilo dovoljno prostora za svoje impulzije, za svoje Prolaznike, Zanesenjake, Pijaniste koje je posve plošno raspoređivao. Obrazac njegova načina ponekad je bio zbroj sabiranih reminiscencija, ali razlog je uvijek bio – samo trenutni dosluh s prošlošću. Primjerice: beskrajno lucidan Herman Hesse asociirao je Vukušića na Van Gogha, a to je bila jedna od bezbroj njegovih trenutnih relacija prema motivu. Šešir Hessea ima žutu boju žita sunčane Provanse Van Goghova boravišta, od čije je boje posve obezumio. Vukušić radi regresiju pa nas zasljepljuje plavetnilom Hesseovih očiju. Kao da se poslužio Malebrancheovom idejom: *To duh izlazi kroz oči da se prošeta po stvarima*. Van Gogh je medij za Vukušićeve osobne refleksije. Tom krugu *dosluha* pripada i Blaue Raiter i Bernard Buffet, te česti zaleti u ekspresionizam njemačkog tipa (Kirchner, Smidt – Rottluf). Svi su oni veznici Vukušiću za njegov monolog o sadašnjosti i prošlosti.

Vukušićevom opusu pripada i bezbroj iluminiranih i transparentnih akvarela. Svijetlih su tonova, kristalno jasnih boja, praćeni grafizmom kista iza kojih se krije poanta dvoznačja. Tu su i brojne ilustracije knjiga i brojni suptilni crteži rađeni na način krokića.

Božena Kličinović

Portret Frana Alfirevića – bronca (Gospa od Škarpjela, Boka kotorska)

Vukušić postiže osjećaj tihe duhovne snage i unutarnje sabranosti dinamičnom površinom, igrom svjetla i sjene te spuštenim vjedama. Skulptura ostavlja snažan psihološki dojam, pozivajući promatrača na razmišljanje o unutarnjem Alfirevićevom svijetu.

Sjećanje / akvarel

Akt / akvarel

